

DEJVID
GIBINS

KRSTAŠKO
ZLATO

Preveo
Branko Petrović

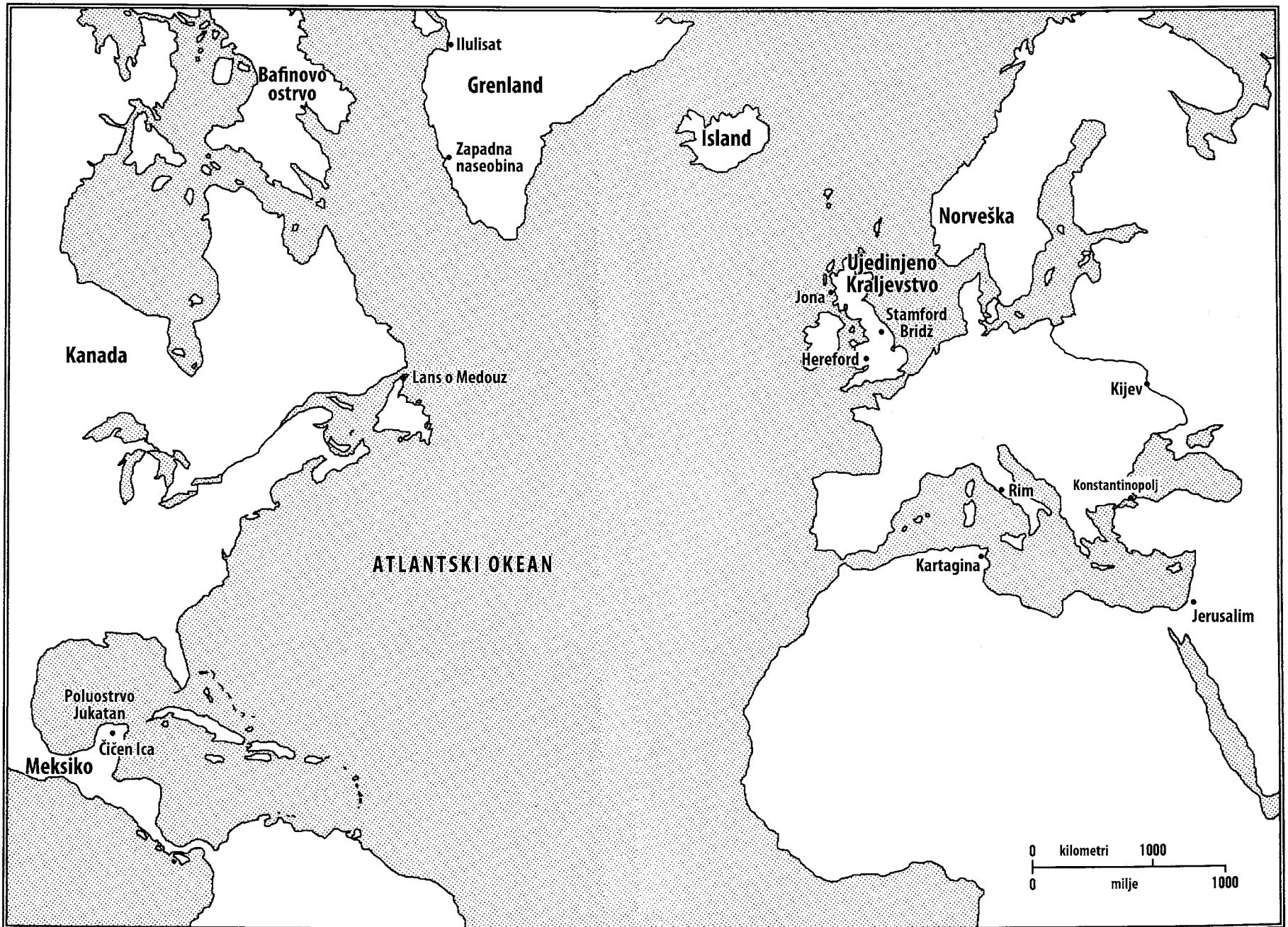
■ Laguna ■

IZJAVE ZAHVALNOSTI

Veoma sam zahvalan mom agentu Luidiju Bonomiju iz LBA, mom izdavaču Harijet Evans i celokupnoj ekipi izdavačke kuće *Headlines*. Tesi Balšo-Džouns, Gaji Benks, Dženi Bejtman, Alison Bonomi, Semu Idenborou, Meri Esdejl, Niki Kenedi, Rebeke Makjuan, Toniju Makgratu, Amandi Preston, Rebeki Pertel, Džonu Rašu, Popi Širlo i Ani Verinder Gibins. Kao i u mom prethodnom romanu, *Atlantida*, radnja ove knjige zasnovana je na iskustvu iz prve ruke, te mnogo dugujem onima koji su mi to omogućili. Svojim roditeljima za mnogobrojne odlaske u Herefordsku katedralu dok sam bio dete i što su me godinama kasnije pratili na nezaboravnom studijskom putovanju u Rim. Britanskom arheološkom institutu u Ankari za putnu stipendiju koja mi je omogućila da proučim Zlatni rog u Istanbulu i predsedništvu Komiteta NATO za biološke nauke i tehnologiju što me je pozvalo u Kijev. Posadi istraživačkog broda *Akademik Jofe*, koja me je prevezla do ledenog fjorda kod Ilulisata na Grenlandu, što je bio zaista nezaboravan doživljaj, kao i Nacionalnim parkovima Kanade što su mi otvorili arheološki lokalitet Lans o Medouz. Stivu Ejtkenu i Tomu D'Antrmonu za moje

prvo ronjenje ispod leda na samom početku moje ronilačke karijere i svom bratu Alanu što je ronio sa mnom u Jukatanu i za njegovu tehničku stručnost. Endži i Moli, sa mnogo ljubavi, za naša putovanja do Stamford Bridža i svetog ostrva Jona, kao i LNG što su i oni bili tamo.

Ovo je prozno književno delo. Imena, ličnosti, institucije, mesta i događaji plod su piščeve mašte, te se ne mogu smatrati stvarnim. Činjenična pozadina navedena je u autorovoj napomeni na kraju knjige.

*Ratni plen je uglavnom nošen u velikim hrpama svako-
kih stvari, ali se među njima najviše isticao onaj osvojen u
Hramu u Jerusalimu. Taj plen se sastojao od zlatnog stola
teškog mnogo talenata i od svećnjaka, takođe zlatnog, ali
drugačije izrade od onih koje koristimo u svakodnevnom
životu. Za postolje je bio učvršćen središnji stub, od kojeg
su se pružale vitke grane raspoređene u obliku trozupca, a
navrh svake grane nalazila se kovana svetiljka; ovih je bilo
sedam, što ukazuje na poštovanje koje Jevreji gaje prema
tom broju... Pošto su okončane trijumfalne svečanosti i
učvrstili se temelji Carstva Rimljana, Vespazijan je odlu-
čio da podigne Hram mira... u tom hramu su sakupljene
i čuvane sve dragocenosti zbog čijeg izgleda su ljudi ranije
tumarali po celom svetu žudeći da ih vide, ali one su se
nalazile u raznim zemljama. Tu je pohranio i zlatne posu-
de iz Hrama Jevreja...*

JOSIF, JEVREJSKI RAT, VII, 148–62

PROLOG

Dva sura orla nadleteše grad sa zapada i u niskom brišućem letu, sporo i duboko zamahujući krilima, usmeriše se pravo prema podijumu. U pastelnoj svetlosti zore, njihove senke na hramovima i spomenicima su se talasale i uvećavale, poput dva žitelja hada koji su došli da zauzmu mesto za pobedničkim stolom koje im pripada. U poslednjem trenutku oboriše krila i skrenuše na sever pravcem Svetog puta. Čovek s lovorovom krunom, koji je sam stajao na podijumu, oseti povetarac pokrenut njihovim krilima, ugleda ljubičaste predveze koji su se vijorili iza njihovih kandži i odsjaj na mestima gde im je perje zlatasto. Bio je to njegov omiljeni par, potomci moćnih orlova, oteti iz gnezda na pustim gorskim liticama na severnom obodu carevine, koje je pre pola ljudskog veka doneo u Rim radi jednog trijumfa. Dok ih je posmatrao, oni se veličanstveno vinuše uvis iznad samog srca grada, kao da im je krila podigla uzlazna struja koju je izdisala svetina načičkana sa obe strane Svetog puta daleko ispod. U najvišoj tački zalebdeše u mestu, kao da je sam Jupiter posegnuo nadole i uhvatio ih u svoj zagrljaj. Potom, prodorno klikćući, poleteše uvis, pa se, sklopljenih krila, obrušiše, nisko

nadleteše Kapitolinski hram i izgubiše se iz vida u pravcu okupljenih legija koje su čekale na Marsovom polju.

Nastade ustreptala tišina i sve oči se s napregnutom pažnjom okrenuše ka podijumu. Čovek diže svoj ogrtač iznad glave na uobičajeni način i podiže desnu ruku da je svi vide, s dlanom upolje. Predskazanje je bilo povoljno. Sada je mogao da otpočne najveći trijumf svih vremena.

Kad se Marsovim poljem razlegoše potmulu zvuci bubnjeva povorke, jedan rob se pope na podijum i ispruži ruku.

„Pravo ispod čekića, *princeps*.“

Čovek uze novčić i brzo se okrenu, ne želeći da propusti nijedan deo spektakla. Uzdiže novčić tako da ga uokviruje slavluk na početku Svetog puta, mesto na kojem će se pojaviti trijumfalna povorka. Vide da je to srebrni denarijus, iskovan od ratnog plena koji je pre samo jedan dan stigao iz rečne luke u Ostiji. Začkiljivši, pročita natpis duž oboda. *IMP CAESAR VESPASIANUS AUG.* Car Vespazijan Avgust, nosilac tribunske moći, pontifeks maksimus. Postao je car pre manje od godinu dana, te mu od ovih reči zaigra srce. Pogleda lik u sredini novčića i progundā. Bio je to prikaz zdepastog, pročelavog čoveka u odmaklim godinama, isturene brade i kukastog nosa, s dubokim borama oko očiju i usta i brazdama na čelu. Nije izgledao prijatno, ali car je progundāo iz zadovoljstva. Bio je naredio da se njegov portret izradi u starinskom stilu Rimske Republike, neulepšan, nasuprot njegovom ozloglašenom prethodniku Neronu, čiji likovi su porušeni i izbrisani širom carevine. Vespazijan je bio čvrst, odlučan, častan čovek, obema nogama na zemlji. Starovremski Rimljanin.

On okrenu drugu strani novčića i podiže ga visoko, tako da prvi zraci sunca iza njega padoše na srebro. U sredini je bila pognuta, uplakana žena kose začesljane na istočnjački način. Pored nje je bio rimski legionarski steg, istovetan sa zastavama

koje su danas istaknute duž Svetog puta. Ispod nje je bila reč za koju je naredio da se stavi na sve novčiće, reč zbog koje je njegov današnji trijumf bio najveći od svih.

IUDAEA.

Osvojena Judeja.

U tom trenutku se iz svetine, ućutkane preletom orlova, prolomi ogromna buka. Uporno bubnjanje iz pravca Cirkusa maksimusa odjednom pređe u zaglušnu tutnjavu. Iz slavoluka izađe jedan ogroman afrički slon, klataći surlom levo-desno gotovo do posmatrača, koji su pružali ruke da ga dotaknu. Na njegovim leđima sedela su dva gorostasna nubijska roba, koji su mišićavim rukama udarali u bubnjeve na bokovima životinje. Odmah iza slona išlo je šest vestalki s kosama spletenim u pletenice i belim odorama koje su blistale kao da su device izaslanice samog neba. Zatim je stupala kohorta Pretorijanske garde u sjajnim crnim oklopima, s perjanicama na šlemovima, gorostasi izabrani između najboljih vojnika Rimskog carstva. Za njima su išli, prvi u velikoj povorci muškaraca i dečaka, senatori, pripadnici konjaničkog staleža i članovi Vespazijanove porodice, svi odeveni u purpurne zlatotkane toge. Između njih su, na kratkim odstojanjima, išla kola natrpana basnoslovnim blagom; neke dragocenosti bile su na nosilima ili postoljima, a neke su, visoko podignute, nosili robovi iz svih krajeva Carstva.

Vespazijan je posmatrao kako kola polako promiču i kako svetini zastaje dah pri pogledu na svako novo čudo. Bilo je tu veličanstvenih pozlaćenih bronzanih statua bogova, raskošnog kraljevskog blaga iz istočnjačkih kraljevina, razbarušenih robova iz Galije i Germanije sa zlatnim vratnim grivnama, hrpa smaragda i dijamanta iz krajeva preko Inda, blistavih svilenih tapiserija iz daleke zemlje zvane *Tina*. Sva čuda zbog kojih su ljudi do tada putovali svetom da bi ih videli sada su ovde, na jednom mestu, u ovom večnom gradu.

Samo Vespazijan je znao da će mnoge od tih dragoceno-
sti biti videne poslednji put. Na podijumu je, pored njegovih
nogu, bila tanka mermerna ploča koji su mu izradili njegovi
arhitekti, a gde je bio uklesan veoma složen plan grada, kojim
je dominirala ogromna elipsasta građevina. Kad su promakla
poslednja kola, Vespazijan baci pogled preko povorke na Nero-
novu Zlatnu kuću, gde se, nad krovovima hramova, nazirala
ovenčana glava Neronovog čudovišnog Kolosa. Na tom mestu
će Vespazijan sagraditi veliki amfiteatar, najveći u gradu, prvi
od mnogobrojnih projekata na koje je nameravao da utroši
osvojeni plen i daruje ih narodu Rima.

Zatim je naišla šarolika povorka kepeca i rugoba, nakaza
koje su bogovi stvorili šale radi, dovedenih iz svih krajeva car-
stva. Jedni su bili nošeni visoko na srebrnim poslužavnicima
kao svinje na gozbi, deca s gomoljastim glavama, drugi sa osu-
šenim udovima i elefantskim izraštajima. Tu je čak bilo i jedno
kreštavo čudovište s jednim jedinim okom nasred čela, pravi
mali kiklop. Za njima je sledio jedan mahnuti patuljak, koji je
neprestano brbljao dok je vozio četvoropreg, carsku kvadrigu,
ali koju su vukle koze. Patuljak je bio odeven kao grčki bog,
s prevelikom zlatnom vlasuljom, a nosio je tablu s natpisom
Damnatio memoriae, Izbrisano sećanje. Bila je to groteskna
parodija omraženog Nerona. Vespazijan se pljesnu po butinama
i zajedno sa svetinom prsnu u gromoglasan smeh. On je bio
čovjek iz naroda. Ovo nije bio samo trijumf. Ovo je bila priredba
epskih razmera. A još nije bila dostigla vrhunac.

U povorci se otvori praznina, a onda zatreštaše trube. Kroz
slavluk naiđoše dvojica konjanika, jašući naporedo, obojica
u porfiri i sa lovorovim dijademama kao i u cara. Svetina ih
pozdravi gromoglasnim aplauzom, a Vespazijan oseti navalu
nostalgije dok je posmatrao kako narod pozdravlja njegove
sinove Tita i Domicijana. Sledeći spektakl zapanji svetinu, a i

sam Vespazijan zinu od čuda. Za konjanicima naiđe povorka
ogromnih pokretnih pozornica u koje su bili upregnuti bikovi
okićeni belim vencima, a na svakoj je bio ogroman scenski pri-
kaz. Svaki je bio živa slika prizora iz rata, u kojoj su uloge igrali
zarobljenici i legionari. Jedna scena je prikazivala opustošena
sela i njihovo stanovništvo vrgnuto pod mač. Druga je prika-
zivala rimske opsadne sprave koje razvaljuju ogromnu zidinu
dok se odozgo građani junački brane. Ostale su prikazivale
scene potpunog uništenja. Uništavanje neprijateljske vojske na
bojnom polju. Samoubistvo čitavih porodica koje su se odlučile
na smrt umesto predaje. Veliki razvaljen hram uništen u požar-
u i sveštenike zaključane u njemu. Pobedonosnu legiju koja
maršira uništenim gradom, a za njom okovani zarobljenici i
ratni plen. Scene tako užasnog pustošenja da je čak i krvožedna
rimska svetina zanemela od straha i s odobravanjem zaurlala
tek pošto je prošla i poslednja živa slika.

Trijumf se neumitno bližio vrhuncu. Sledeći naiđoše zaro-
bljenici, muškarci, žene i deca, na stotine njih, vezani lancima
jedni za druge, okruženi legionarima s kopljima. U skladu sa
starinskim običajima, bili su odeveni u purpurno ruho, da im
se ne vide rane i da izgledaju kao opasni protivnici. Vespazijan
se naže napred i pomno ih zagleda. Ovi su bili drugačijeg soja
nego oni divljaci iskolačenih očiju što ih je pre trideset pet godi-
na doveo iz Britanije. Njegov jevrejski doušnik Josif kazao mu je
kako njegov narod veruje da je njihov bog došao s Rimljanima
da im očisti hram i sravni njihov grad sa zemljom, kao kaznu
za iskvarnost. Uprkos tome, držali su se ponosno, uzdignutih
glava, a ne kao skrušeni zarobljenici. Među njima je bio vođa
pobunjenika Šimon, sputan okovima između dva legionara,
naočit bradonja koji se upinjao da hoda uspravno, prezirući
svoju sudbinu. Kad se poravna s podijumom, on sevnu crnim

očima prema caru i Vespazijan načas oseti kako mu njegov pogled prostreli dušu, ali brzo odagna taj kratak tren nespokoja.

Novi zvuk truba oglasi vrhunac svetkovine. Vespazijan skrenu oči sa zarobljenikâ i pogleda u pravcu slavoluka. Josif mu je bio ispričao o dragocenostima iz hrama, pa je jedva čekao da ih vidi. Sada naiđoše, ne u hrpama kao prethodne, već nošene pojedinačno, kako bi se što bolje videle. Prvo pronesoše sveti zastor koji je odvajao svetište od ostalog dela hrama. Zatim prodoše prvosveštenečke odežde, teška odeća bojena skupocennim tirskim purpustom i ukrašena sjajnim draguljima. Onda svici njihovog drevnog zaveta, sveti zakoni koje je Josif nazvao *pentateuh*. Potom duga povorka obrednih predmeta iz svetišta, pehari, tanjiri, posude za obredno levanje, sve od suvog zlata, a za njima težak zlatan sto, koji su nosila četvorica legionara, obavijen dimom iz kadionica pričvršćenih na sva četiri ugla. Kad Vespazijana zapahnu težak miris cimeta i kasije, on se u mislima vrati u vreme svog vojevanja na Istoku. Kad otvori oči, ugleda prizor koji ga natera da zine od zaprepašćenja.

Kroz uskovitlani dim koji je lebdeo ispred slavoluka, naiđe blago kakvo do tada nije viđeno u Rimu. Josif ga je dobro opisao, ali Vespazijan nije očekivao tako ogroman zlatan predmet, toliko težak da ga je na ramenima nosilo dvanaest legionara. Dok su se polako približavali, on počeo da ga razaznaje, sjajan predmet visok kao čovek, a možda i viši. Iz dvostruke osmougaone osnove uzdizao se kitnjast konusni stub, iz kojeg su se na obe strane pružale nagore simetrične grane jednake visine. Bio je poput ogromnog zlatnog trozupca boga mora Neptuna, osim što su ovde vrhovi krakova bili oblikovani kao ukrašene svetiljke, ukupno sedam. Kad nosači odmakoše od slavoluka, priđe jedan rob s bakljom i upali tamjan u svim svetiljkama, iz kojih počeo da se izvija gust dim i poput jutarnje magle obavija narod duž Svetog puta.

Vespazijan je znao da je to menora, najsvetiji simbol Jevrejskog hrama. Josif mu je kazao da broj sedam ima poseban značaj za njegov narod još od vremena najranijih proroka. Rekao je da je pljačka menore iz hrama isto kao kad bi neprijatelj ukrao statuu vučice iz Kapitola, što bi bilo nezamislivo oskvrnuće, koje bi Rimu iščupalo srce.

Iznenadno komešanje sa desne strane odvuče pažnju svetine od menore. Nagledala se blaga i sada je bila žedna krvi. Vespazijan je znao šta će se dogoditi: ritualni čin koji potiče još iz vremena Romula i Rema. On vide da se visoko gore pod brežuljkom Kapitolinom svetina razdvojila i napravila širok krug oko jedne ogromne jame, gde je jedno odeljenje Pretorijanske garde zadržavalo ustalasanu rulju isukanim mačevima. U nju su bačeni Jugurta, neprijatelj Rimske republike i, Versingetoriks Gal, britanski velikaši koje je Vespazijan lično dovukao na to mesto. Vide da je straža saterala jevrejske zarobljenike do ruba provalije i da oni stoje mirno i ćutke iako su im skinuti lanci. Usred njih su stražari mučili bradatog čoveka kao psa, udarajući i bodući ga kao zver u amfiteatru. On se upinjao da ostane uspravan i dostojanstven, ali nije pružao otpor dok su mu grubo namicali omču na vrat. Svetina mu se rugala dok su ga kopljima gurali prema jami. Čovek odjednom upade i izgubi se iz vida. U tom trenutku, scenu obasja zaslepljujući zrak svetlosti, jer je iza Vespazijana sunce iskočilo iznad hrama Marsa, boga rata, i bleštavo se odbilo od menore i ostalog zlatnog plena sakupljenog na forumu.

Iz rulje se provali urlik. Ovo je bilo još jedno dobro predskazanje.

Vespazijan se seti čovekovih crnih očiju i okrenu bezizražajno lice ka zapadu.

Neka ovo bude kraj.

Nekoliko trenutaka je vladao muk, poput tišine dok su orlovi nadletali forum, a onda iz jame izađe jedan zakukuljen čovek i visoko diže nešto u ruci. Svetina zaurla. Sad je došao red na ostale zarobljenike. Vespazijan je ravnodušno posmatrao kako odvajaju decu od majki i vode ih napred. Jedna žena se onesvesti, ali je podigoše za kosu i na mestu joj odrubiše glavu. Jedan čovek se otrže i zatetura za svojim detetom, ali ga jedan od Nubijaca zgazi u krvavu kašu. Deca su gurana do ivice jame u grupama od po tri, gde su ih klali i bacali njihova telašca u ponor. Zatim žene, pa muškarci. Muškarcima su odrubljivali glave gladijatori pod šlemovima sa obrazinama, istovremeno zamahujući ogromnim krivim mačevima, a svaki zamah bio je praćen po jednim udarcem u bubanj, kao da su veslači na galiji. Leševi su se gomilali. Čelik je sebao na suncu. Rulja se talasala, pijana od krvi. Vespazijan još jednom pogleda menoru. Za stubove na drugoj strani jame bilo je vezano sedam zarobljenika za koje je naredio da se poštede, nagih tela poprskanih grimizom. Oni će se vratiti svojim sunarodnicima u judejskoj pustinji da im donesu vest o rimljanskoj osveti, o zatvaranju njihovog najsvetijeg predmeta u riznicu pobednika. Dokle god Rim drži blago Hrama, oni se neće usuditi da se ponovo dignu na ustanak. Samo li pomisle na pobunu, njihova zvezda vodilja biće zauvek ugašena. Tako Rimljani postupaju.

Krvnici su završili posao. Sada je trijumf mogao da se nastavi danima gozbi, igara, obreda i slavlja. I pre nego što je svetina počela da ushićeno kliče, bikovi koji su vukli kola s blagom odvedeni su do pod Jupiterov hram i žrtvenik i statua vučice poprskani su krvlju prve žrtve.

Vespazijan se okrenu da siđe s podijuma, još držeći novčić. Zbaci purpurni ogrtač i odenu crvenu odeždu koju su mu pri- nelu dva roba. Pridružiće se svojim sinovima Titu i Domicijanu na kraju povorke i na konju će predvoditi sveštenike do žrtve-

nika ispod Jupiterovog hrama, gde će obaviti uobičajeni obred pontifeksa maksimusa. On pred polazak baci poslednji pogled na mermerni plan i zakle se u sebi. Okončaće se doba osvajanja. Njegovo doba biće doba obnove, povratka iz dekadencije na vrline njegovih predaka. Upravo na mestu na kojem sada stoji podići će Hram mira, najveći od svih hramova. Tu će zauvek pohraniti blago ovog pobeđenog naroda. Ponovo se seti onih crnih očiju. Učiniće sve što je u njegovoj moći da se menora nikad više ne pronese u trijumfu ulicama Rima. On zakorači, pa zastade i baci novčić daleko u svetinu, posmatrajući ga kako u visokom luku leti prema sjaju zlata i zauvek odlazi u istoriju.

1

Pronašli smo pravi zlatan rudnik!“
Džek Hauard podiže oči s navigacijskih karata i pogleda u minareta Istanbula na horizontu, pa nadole ka pramčanoj palubi, odakle se začuo uzbuđeni uzvik. Brzo ostavi nautički šestar i izađe na mosna vrata da pogleda izbliza. Čitavo prepodne je bio uzrujan, očajnički se nadajući da je danas taj dan, i sada mu srce poskoči od uzbuđenja. Kad vide šta se događa, on se okrenu i skliznu tri podesta niz metalnu ogradu stepeništa, do staze na levoj strani palube. U tren oka se umeša u posadu na pramčanoj palubi, gde se njegov teget ribarski džemper isticao među kombinezonima s logotipom IMU*, Međunarodnog pomorskog univerziteta.

„Šta imamo?“

Pre nego što je šef posade stigao da odgovori, jedan od ronilaca se pojavi na zapenjenoj površini uz levu stranu kljuna. Džek se naže preko ograde i ugleda kako ronilac ispljunu usnik regulatora i upumpa vazduh u svoj prsluk.

* *International Maritime University* – Međunarodni pomorski univerzitet. (Prim. prev.)